

מכתב ההסתלקות

יו"ל לרגל היולדת גאון עוזנו
מוהרנ"ת מברסלב
זיע"א

יו"ד בטבת תשפ"ד

מכתב ההסתלקות

מה שכתבו אנשי־שלומנו מברסלב לעיר טשעהרין, מהסתלקות מאור עינינו הצדיק יסוד עולם מורנו ר' נתן זצ"ל מברסלב, בעל המחבר ספרי 'לקוטי הלכות' על כל ד' חלקי שלחן ערוך וספר 'לקוטי תפלות' ועוד שארי חבורים, שנסתלק בשנת תר"ה, יום ו' ערב שבת קדש, עשרה בטבת^א

ברוך השם, יום א' פְּרֻשֶׁת בא שְׁנַת תר"ה לפ"ק בְּרֻסְלָב

מי שאמר לעולמו די יאמר די לצרותינו. המקום ינחמנו וכו'.

> לִידֵידֵינוּ מִחֲמַד נִפְשָׁנוּ ה"ה הַמְּפָרָסֵם מו"ה אַבְרָהָם דוֹב נ"י וְלֵה"ה
הַרְבְּנֵי הַמְּפָרָסֵם מו"ה אַבְאָל וְלְכָל אַנְ"שׁ יִחְיוּ. <

הערות ומלואים

- א. נוסח המבוא הוא מספר 'ימי מוהרנ"ת' מהדורת למברג תרס"ג, והוא ע"פ המבוא למכתב זה שנדפס לראשונה בשנת תרל"ד בסוף חלק ד' של ספר 'לקוטי עצות חדש': "בכדי שלא להוציא הנייר חלק, הצגנו פה המכתב מהסתלקות מאור עינינו, אספקלריא המאירה, הצדיק יסוד עולם, מורנו ר' נתן מברסלב, בעל המחבר ספרי 'ליקוטי הלכות' על כל ד' חלקי השולחן ערוך, וליקוטי תפלות, ועוד שארי חיבורים והמה בכתובים". גוף המכתב הוגה ותוקן ע"פ כתי"ר א' אלטר מטפליק ז"ל
- ב. כל מקום שיש במכתב קטע בתוך סימון <כזה> הוא הוספה מכת"ר א' אלטר מטפליק ז"ל
- ג. ר' אברהם בער'ניו נכד רבינו
- ד. ר' אבאלע מטשערין תלמיד מוהרנ"ת

הוי על שברנו, כי נשאֵרנו בתֵּן בְּראש הָהָר וְכַנֵּס עַל הַגְּבֻעָה" מחמת שְׁנַטְל מֵאֲתָנוּ בַחֲטָאֵנוּ אֶת הַדָּר עֲזוּנו, עֲטַרְת רֵאשֵׁנו, מִחֲמַד נִפְשָׁנו, אֶת אִמּוֹ"ר' ר' נָתַן הָרִינוּ כַפָּרַת מִשְׁכָּבו, בְּיוֹם וְא"ו עָרַב-שַׁבַּת-קֹדֶשׁ עֲשָׂרָה בְּטִבַּת פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ, שָׁעָה קֹדֶם כְּנִיסַת שַׁבַּת-קֹדֶשׁ. וְהַתְחַלַּת חֲלִישוֹתוֹ הָיָה בְּמוֹצָאֵי-שַׁבַּת-קֹדֶשׁ מִקֶּץ, וּבְשַׁבַּת חֲנוּכָה הַקֹּדֶם' כְּשֶׁנִּכְנַס בְּ'שֵׁלֶשׁ סְעֻדוֹת' לֹאמַר תּוֹרָה, זֶה הָיָה הַתְחַלַּת הַתּוֹרָה: "אֶף-עַל-פִּי שִׁזָּה חֲרָפָה לֹאמַר כִּי כָּל 'בְּעַל דְּרָשָׁן' אֹמֵר זֶה, אֶף-עַל-פִּי-בֶן צָרִיד לֹאמַר" וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אֵיחָר זָאֵלְט וַוִיסְעֵן, אַז מַע וְוַעַט זֵיין אַ מַת און אַ גּוֹסַס, און מַע וְוַעַט מוּזִין לִיגְעֵן מִיט דִּי פִיס צוּם דְּעַר טִיחֶר" [תְּדַעוּ שִׁיחִי מֵת וְגוֹסַס, וַיְהִי מְכַרְחִים לְשִׁכַּב כְּשֶׁהֲרִגְלִים מִוֵּל הַדְּלַת^ט, וְאָמַר זֶה בְּמוֹרָא גְדוֹל. וְאַחַר-כֵּן אָמַר הַתּוֹרָה שֶׁל "חֲדֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן" מַעֲנִין עֲצוֹת וְאִמוּנַת חֲכָמִים וּמַעֲנִין סְפָרִים לְדַפּוּס, וּמַעֲנִין כְּשֶׁחַנְשָׁמָה עוֹלָה לְמַעְלָה עֶקֶר שְׁלַמוּתָהּ שֶׁתְּהִיָּה לְמַטָּה גַם-כֵּן^י, וְאַחַר כֵּן הָיָה בְּשִׁמְחָה עַד לְמָאָד.

הערות ומלואים

- ה. ע"פ ישעיה ל, יז
- ו. אבי מורי ורבי. כותב האגרת הוא אחד מבניו של מוהרנ"ת זי"ע
- ז. פרשת וישב
- ח. "וְאֵינִי חָפֵץ וּמִשְׁתַּוְּקֶק רַק לְהֵאֲמֵת לְאַמְתּוֹ, כִּי סוּף כָּל סוּף יוֹם פְּקֻדָּתִי, וְהַהֲכָרָם לְשִׁכּוֹב עַל הָאָרֶץ, וְחֲרָסִים יִיחָדוּ עַל הָעֵינַיִם וְהַגּוֹף יִתְבַּלֶּה בְּהַקְבָּר, וַיְהִיָּה נַעֲשָׂה עִפְר רַמְיָה וְתוֹלַעָה. וְאִם כִּי הוּא חֲרָפָה וְלִצְנַת עֲתָה לְדַבֵּר מִזָּה, וּבִפְרִט כְּמוֹ שֶׁנִּתְרַבָּה עֲשָׂיו <חֲסִידִים> חֲכָמִים שְׂיֻדְעִים חֲכָמוֹת <הַמְּזִיגָה בְּחֲכָמוֹת נְפִלְאוֹת וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב "הוּי גְבוּרִים לְשִׁתּוֹת יֵין וְאִנְשֵׁי חַיִל לְמַסָּף שִׁכְר">, אֶף בְּרוּף הַשֵּׁם שֶׁהַפְּלִיא חֲסִדוֹ עִמִּי שְׂיֻדְעָתִי כָּל סוּד חֲכָמוֹת אֵלֹה, אֲבָל הֵם שִׁקֵּר וְכָזָב הַגָּל נִדְף וְכוּ, וְסוּף כָּל סוּף הַהֲכָרָם לְתַן דִּין וְהַשְׁבּוּן וְכוּ" (עֵלִים לְתַרְפּוּהוּ, רַפְח)
- ט. ראה 'כוכבי אור', 'אנשי מוהר"ן', טז; 'שיחות הר"ן', פג; 'חיי מוהר"ן', שנד
- י. ב'ליקוטי מוהר"ן' ח"א סי' סא
- יא. ב'ליקוטי מוהר"ן' ח"ב סי' ז; סח

< וּבִשְׁבֻט אַחַר חֲנוּכָּה^ב הָיוּ גַם כֵּן אוֹרְחִים > וּבְלִיל שֶׁבֶת פָּרַשְׁת מִקֶּץ אָמַר תּוֹרָה עַל הַמְּנוּחָה^ג וְרָקַד בְּעֶצְמוֹ, וְאַחַר שֶׁהִלֵּךְ מִהַשְּׁלַחַן סָפַר מַעֲנֵין הָעֲבוּדָה שֶׁל יוֹם-הַכַּפּוּרִים, וְהוֹצִיא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ אִישׁ שְׁלֵהֶבֶת וְאָמַר הָעֲבוּדָה^ד < מִמָּשׁ כְּמוֹ > הִכְהֵן הַגָּדוֹל^ה שֶׁנִּכְנַס לִפְנֵי וּלְפָנִים, עָמַד בְּמָקוֹם שְׁעָמַד, נִכְנַס בְּמָקוֹם שֶׁנִּכְנַס, רָאָה לִפְנֵי מִי אֶתְּהָ נִכְנַס, אֶחָת וְאַחַת וְכוּ', וְהִתְלַמֵּיד חָכֵם גָּדוֹל מִכְּהֵן גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים"^ו. וְקִדְּם לְזֶה סָפַר חֲלוּם, שֶׁהַחֲלוּם הַזֶּה מְרַמֵּז עַל < הַמַּעֲשֶׂה > שֶׁל הַסְּתַלְקוֹתוֹ^ז.

הערות ומלואים

- יב.** פרשת מקץ
- יג.** על יד נרות השבת הדולקים
- יד.** סדר עבודת יום הכיפורים בתפילת מוסף ליוה"כ; וראה בהקדמת 'ימי התלאות': "ידידנו המופלא ה"ר עקיבא זאב מנעמירוב היה רגיל לספר מעוצם ההתעוררות שראה ממוורנו מוהרנ"ת בערב יום כיפור האחרון. כי דיבר אז בעת סעודת ערב יום כיפור מענין ה' יסודות - דומם, צומח, חי, מדבר, ואמר: 'הלא אנחנו רואים, כל מה שהמדגה נמוכה יותר, נמצא בו טוב יותר. כי יסוד ה'מדבר' הוא האדם, ומקח האדם במכירתו לא יעלה כמקח הסוס שהוא מיסוד ה'חי' הנמוך מהמדבר, כנודע שנמצא סוס שנותנים במחירו כמה אלפים רובל-כסף. ומקח ה'צומח' יעלה עוד יותר, כי נמצאים שושנים ופרחים שמביאים ממדינות רחוקות שאין ערך כלל למחירים לשוויים. וביסוד ה'דומם' נמצאים אבנים טובות ויקרות העולים עוד יותר. ורואים אנו את הטוב והאלקות שנמצא בהם, מפקודות התורה על הכהן גדול, שבכל עת כניסתו לבית המקדש יהיה לבוש בחושן ואפוד, שיהיה נתונים בהם כמה אבנים טובות. ואחר הדברים האלה נכנס מוהרנ"ת ז"ל בדרכו הקדושה מענין לענין, עד שהתחיל לדבר בהתעוררות גדול בשלהבת-אש נוראה, וצעק בקולו הקדוש בזה הלשון: 'ואף על פי כן נמצא גבוה מעל גבוה, קדושה נעלמה ונסתרה, קודש-הקדשים, שהכהן הגדול שהיה צריך לכנס לשם היה צריך להפשיט כל הבגדים היקרים, רק 'כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו!' ואמר את הפסוק הזה בניגון של הקורא ביום כיפור. ור' מאיר יהודה ז"ל מברסלב היה רגיל גם כן לספר, כי גם הוא נכנס אז אל בית מורנו מוהרנ"ת, ובבואו על הפתח והיה נשמע מרחוק את הדברים האלה יוצאים מפיו הקדוש כלפיך אש, ושאר עומד על עמדו ומקומו, וירא ללכת יותר להתקרב אל השולחן... והנה, על שבת שלפני פטירתו בא אליו שנית רבי עקיבא זאב, ובליל שבת אחר הסעודה דיבר עוד הפעם מעבודת הכהן הגדול ביום-כיפור בהתלהבות גדול ונורא, והזכיר כמה תיבות מהפיוט שבסדר העבודה: 'נכנס למקום שנכנס' ועמד במקום שעמד' ועוד כמה תיבות...".
- טו.** "כֵּל מִקְרָא מִדְּבָרֵי הַתְּנָ"ךְ פְּשֻׁטָּה מוֹצִיא מִפִּי, מִמֶּשׁ הִיָּה נְדָמָה לְהַשׁוּמַע - פְּאֵלֹ הַנְּבִיא בְּעֶצְמוֹ קוֹרָא וְצוֹעֵק אֶת אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים..." (הקדמת ימי התלאות)
- טז.** משלי ג, טו; סוטה ד ע"ב; הוריות יג ע"א
- יז.** "לפני הסתלקותו ראה מוהרנ"ת בחלומו את רבנו כשהוא אוזח בידו את הספר הנשרף; ביקש מוהרנ"ת מרבנו שילמד עמו בספר הזה, והשיב לו רבנו: "עבור זה הינך כבר צריך לבוא אלי" - היינו עבור דבר גדול כזה. כשסיפר זאת מוהרנ"ת לפני אנ"ש, ענה ואמר: "אע"פ שהייתי מפחד מחלום כזה, מכל מקום היות שאמר לי פעם רבנו ה' עמך, אל תפחד!" - ע"כ התחזקתי ואינני מפחד עוד. (שיש"ק ח"ב, תקנט)

ובמוצאי שבת קדש פרשת מקץ נכנס ל'ש' סעודות, אמר תורה על פרשת מקץ" ועל הסוף התורה אמר פרוש על פסוק "עשה לך רב וקנה לך חבר"^ט ואמר כך: "עשה לך רב", ואם אין אתה יודע מי הרב - וקנה לך חבר, פרוש תתחבר את עצמך להקלמוס. ואמר <הנ"ל> בזה הלשון: "מען דארף זיך מקרב זיין צוא איין רבי, און אז סע איז נישט טא קיין רבי איז מען זיך מחבר צוא דער פֿען" [צריכים להתקרב לרבי, וכשאין רבי מתחברים לעט].^ז

ואחר כך אמר תבדלה בבכיה גדולה^{כא}. ובאמצע הלילה החליש עד למאד ובכל יום גברה חלישתו.

וביום ב' בא אליו ר' זאב ליאפארסקיע^{כב} ודבר עמו מענין ראש-השנה של רבנו ז"ל והזהיר מאד על ראש-השנה^{כג}.

ובלילה אור ליום ד' אחר תפלת ערבית עמדנו לפניו, וגם ר' זאב הנ"ל בא גם בן ועמד מצד, ור' דוד מטאלטשין עמד לפני

הערות ומלואים

- יח.** נדפסה בליקוטי הלכות, ראש חודש ז, אות נד
- יט.** אבות א, ו
- כ.** "זה עשה לך רב וקנה לך חבר", ומובא בספרים שמרמוזו על הקנה והקולמוס, שהוא חבר להתלמיד חכם - שיתקיימו דברי התורה על ידי זה, זה עשה לך רב, ואם אינך יכול למוצאו, התיקון על ידי וקנה לך חבר, היינו על ידי הספרים הקדושים הנכתבים בקנה' - תחבר אותם אליך ותעיין בהם היטב, תוכל לידע מי הוא הרב האמת, כי עיקר התיקון על ידי ריבוי הספרים" (ליקוטי הלכות' ראש חודש ז, נה)
- כא.** "במוצאי השבת פרשת מקץ, היא השבת האחרונה לחייו, בכה מוהרנ"ת בכיה גדולה בשעת ההבדלה... ואז באומרו "הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד" - חזר פעמים רבות על התיבות "ולא אפחד" (שיש"ק ח"ב, תקנה)
- כב.** רבי זאב ב"ר יעקב יוסף ליובארסקי ז"ל מטירהאויצע, אחיו של רבי זלמן חתן רבינו הק' בליקוטי עצות חדש' למברג תרל"ד: "הזהיר מאוד ליסע לאומין על ראש השנה"; וראה במכתב מרבי נתן ב"ר יהודה ז"ל: "כי כך שמעתי מאדמו"ר מוהרנ"ת זצ"ל קודם הסתלקותו הקדוש והטהור, וכך אמר בלשונו הקדוש: "שברוך ה' יש לנו עתה ג' הלכות מבוררות: על ראש השנה צריכין לנסוע, ושולחן ערוך צריכין ללמוד, והתבודדות צריכין בכל יום" (יום ה' ויקפ תר"ם טבריא); גם בנסיעתו האחרונה לר"ה סיבב מוהרנ"ת נסיעתו דרך הכפרים בכדי לזרז את אנ"ש על הנסיעה לר"ה, ומטעם זה גם לא אמר 'הלכה' באותה השנה, עיין שיש"ק ח"א, רלח-רלט

ר' זאב, ואמר אדומו"ר לר' דוד: "ניט פאר שטעל וועלווילין, לאו ער מעד חאטשי" אן קוקין, דער רבי האט אמאל אויך גיזאגט צי איינים: קיק מעד אן, סע וועט פאר דיר זיין איין טובה גדולה" [אל תסתיר את וועלוויל, תן לו ולו רק להביט בי. הרבי גם פן אמר לאחד: "הבט בי, זה יהיה עבורך טובה גדולה"¹⁷], וכך אמר: "מע וועט זיך מיזין צי אויף קומען, האט אים ר' זאב גיפריגט: וויא, האט אדומו"ר גיענפירט: אויף יעניר וועלט" [נהיה חביבים להתעוד. שאלו ר' זאב: היכן? ענה לו מוהרנ"ת: "בעולם הבא"¹⁸].

ואחר כך ספר מעשה נורא מהספר שנשרף¹⁹ בעת שהיה רבנו ז"ל בלעמפירג - שפשכתב זה הספר בג' שעות ומחצה, 'ואחר-כך יצאתי [פמו] מהאדרא"²⁰, ואמר שזה "סיעתא דשמיא שספרתי לכם מעשה זאת".

הערות ומלואים

- כד. עיי' ליקוטי מוהר"ן ח"ב סי' עב ופרפראות לחכמה' שם; 'חיי מוהר"ן', שג; 'שיחות וסיפורים', נו
- כה. "וידעתי במקרה אמתית, אשר בסוף כל סוף, ככלות פשרנו ושאננו והרוח תשוב אל האלקים וכי' - אז נתנדע קלנו יחד במקום חיותנו ז"ל" (מכתב רבי נפתלי, סוף עלים לתרופה)
- "ובהשם יתברך חסינו פי לא יעזב אותנו לעת זקנתנו, ויראו שונאינו ויבושו, ובעת פקודתנו לארץ ימים ושנים יאספו נפשותינו בין אנשי רבנו ז"ל ולא נבוש ולא נפלים לנצח" (עלים לתרופה, קעד)
- כו. אין הכוונה שמוהר"ת סיפר להם איזה מעשה נורא שהיה כתוב בספר הנשרף, רק שסיפר להם דבר זה המבואר כאן בפנים, דהיינו שכתב זה הספר בשלוש שעות ומחצה ואחר כך יצא כמו מהאידרא (שי"ש ח"ב, תקעב הערה טז)
- כז. ובא המלשרת הנ"ל וקרא אותי בבהלה, ואמר שרבנו ז"ל צנה שתכף אבוא אליו עם הספר והנר וכלי כתיבה, ותכף רצתי ובאתי אליו ומצאתיו בחדרו, ותכף אמר לי: "שב", וישבתי לפניו. והוציא הספר שלו שהתחלתי להעתיקו מזמן רב ולא נגמר כמבאר לעיל (היא הספר הושדוף), ואני כבר הייתי מצפה פמה וכמה פעמים מתי אוקה לגמול העתקת זה הספר הנורא הנעלם מעין כל וכי, ואז באותו היום נתגלגלו רחמי השם יתברך שזכיתי לגמרו, וישבתי אני לפניו פמה שעות, והוא קרא מלה במלה ואני פתבתי על הספר בדיו, עד שגמרתי... ואני יצאתי אחר כך מלפניו, וכמעט לא ידעתי בין יום לילה, אף על פי שלא ידעתי כלל מה שפתבתי, אף על פי כן מעט ידמעט שהתנוצץ בדתתי איזה הארה בעלמא מרחוק מגדלת נפלאות נוראות הספר הזה הלהיב לבי ודתתי מאד, שפמעט לא ידעתי היכן אני בעולם, ועדיון איני יודע מה זה עשה השם עמי חסד פנה שזכיתי לכתב דברים פאלה, 'ברוך הגומל לחיבים טובות שגמלני כל טוב פנה' (ימי מוהרנ"ת ח"א, כז)

וּבְלִילָה אָמַר 'חֲצוֹת', וְאַחַר חֲצוֹת בְּעֶרְךָ שְׁלֹשָׁה שָׁעוֹת קָדָם אוֹר
הַיּוֹם תִּפְסַח קְלָמוֹס וְכָתַב תּוֹרָה עַל מַסְכַּת מוֹעֵד קָטָן^כ עַל
'מִשְׁקִין בֵּית הַשְּׁלַחִין בְּמוֹעֵד'^{כט}.

וְאַחַר־כֵּן בָּא אֵלָיו ר' מֵאִיר יְהוּדָא' וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אֲפִילוּ
מֵעַ וְאֵל זֵיין דָּער עֲרַגְסְטִיר בַּעַל עֵבִירָה, אֲבִיא מֵעַ הָאֵלֶּט
זײַ אִין רַבִּין, וְוַעֲט מֵעַן בְּוֹדָאֵי הָאֲבִין אַ תִּיקוֹן"^ל [אֲפִילוּ יְהִיהַ בַּעַל הָעֵבִירָה הַגְּרוּעַ
בְּיֹתֵר, אִם רַק יִחְזִיק אֶת עַצְמוֹ בְּרַבִּי - בְּוֹדָאֵי יְהִיהַ לוֹ תִיקוֹן!].

וּבַיּוֹם ד' עָמְדוּ לְפָנָיו כַּמָּה אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְאָמַר שׁ"הֶעֱקַר הָעֵסֶק
שְׁלָכֶם יְהִיהַ לְהַדְפִּיס סְפָרִים, "יְפּוּצוּ מַעֲיֵנוֹתֶיךָ הוֹצֵא"^{לא}, וְדַבֵּר
מֵעַנִּין ע"ב גִּמְזִין^{לב}.

הערות ומלואים

כח. פרק א' משנה א'
כט. נדפסה ב'ליקוטי הלכות' ראש חודש ז' הני"ל, באות נ; מן הראוי להעתיק כאן מה שכתב ר' נחמן מטולטשין ז"ל בסוף ההלכה הני"ל: "אמר המסדר, מתיבת 'גם' עד כאן, וגם עניין חול המועד המובא באות נו", כתב מו"ר בעל המחבר הזה ב' ימים קודם הסתלקותו בעת חולשתו הגדול, אעפ"כ התגבר בכל כוחותיו וכתב מה שהשיג א. כי זאת ראינו עין בעין שמוחו היה דבוק בהתורה עד הרגע האחרונה של הסתלקותו שנסתלק ביום ו' ערב שבת קודש פרשת ויגש, עשרה בטבת שנת תר"ה לפ"ק, וראינו בעינינו שקיים מאמר חז"ל (ברכות סג ע"א) 'זאת התורה אדם כי ימות' וכו' - שחייב אדם לעסוק בתורה עד יום מותו, כי עוד כמעט ברגע האחרונה של הסתלקותו שמענו ממנו חידושי תורה, אך לא היה בכוחו לכתוב עוד ואפילו לדבר כל מה שהיה במוחו לא היה באפשר, וכך אמר בפירוש בזה הלשון בעת שנכנסו עם הנרות שהכינו אז לכבוד שבת, וכשראה אותם נתלהב מאוד ומגודל התלהבותו הורם מעט ממיטתו ונשאר מושב מעט, והתחיל לומר בהתלהבות נורא מאוד בזה הלשון: 'נרות של שבת' 'נרות של שבת', ואמר זאת בהתלהבות נורא כמה וכמה פעמים, וגילה לנו אז תורה נפלאה מענין הנרות דקדושה, וכלל כולם בפירוש 'נר שבת ונר יום טוב ונרות של חנוכה' וכו' וכו', ואחר כך אמר אז: 'יש לי עתה בזה תלי תלין של הלכות, אך אין לי כוח לדבר יותר', ובמעט זמן קצר לערך שעה נסתלק. מה נאמר מה נדבר, אוי לנו על שברינו נחלה מכתינו, אבל זאת נחמתנו ואשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו ומה יפה ירושתינו שזכינו לירש ממנו תורות וחידושים כאלה ואלה, אשרינו!"

ל. רבי מאיר לייב בלעכזי ז"ל מברסלב, מתלמידי מוהר"ת

לא. משלי ה, טז

לב. עיין 'ליקוטי מוהר"ן' ח"ב סי' ח

ואור ליום ה', קדם אור יום ב' שעות, בא אליו ר' מאיר יהודא ור' ליבציל^ל ואמר: "כשהמלאך 'דומה' בא אצל האדם ומבקע כרסו ומפילו על פניו^{לד}" ואמר "אוי, ובפרט כשיש רפואה בפטן - זה איש להבה". אך אמר: "רבנו ז"ל בודאי יתקן הכל מעל פניו".

ובבקר החליש מאד בשעת תפלה, ובא אליו הצדקת אדיל תחיה^{לה} ואמרה: "למה תחרישו, הלא צריך להרבות בבכיה". והוא ז"ל לא הסכים על זה, ואמר שיש לו שונאים גדולים^{לב}, רק למד אותנו איך להתפלל בעבורו: שיאמרו בהתבודדות שימצא לו זכות איך הוא כתב דברי רבנו ז"ל וסדר אותם והדר אותם^{לז}, גם עתה רוצה להדפיס, "וכל חייכם תלוי בי". וגם ר' צבי מטעפליק^{לח} בא אליו ושאל אותו אם כבר קבל מעות מאדון, ואמר לו: "תן לי המעות שלך ואני אשמר לך המעות עד לעולם הבא", ואמר: "אבותי גנזו למטה ואני אגנו למעלה"^{לט}. וצוה לו להרבות תהלים, כמו שיאמר.

ואור ליום ו' ערב-שבת קודש קרינו לפניו ב' מעשיות מרבנו מעשה א' וב'^מ. וקדם ליום צוה להביא לו מים חמין לעשות לו אמבטי.

הערות ומלואים

- לג. רבי לייבלי ראובנס ז"ל מברסלב, מתלמידי מוהר"ת
  - לד. עי' מדרש תנחומא פ' תשא, לג; זוהר הק' חיי שרה דף קכד ע"א
  - לה. בת רבינו הק'
  - לו. עיין 'ליקוטי מוהר"ן' ח"א סי' קעד
  - לז. אמר: קל אֶחָד מִמֶּם יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּהַתּוֹרָה שְׁלִי. אֲבָל נִתְּן יֵשׁ לוֹ חֵלֶק גְּדוֹל יוֹתֵר מִקְּלָם! עֲנֵה וְאָמַר: אֲתֵם יוֹדְעִים זֹאת, שְׂאֵם לֹא הָיָה הוּא - לֹא הָיָה לָכֵם אֶפְלוּ עָלֶיךָ אֶחָד מִהַסְפָּר! (חיי מוהר"ן, ש; וראה גם 'חיי מוהר"ן', שסט
  - לח. רבי צבי (הירש) ב"ר נתנאל הכהן ז"ל מטעפליק תלמיד רבנו הק'
  - לט. ע"פ בבא בתרא יא, א; עיין 'ליקוטי מוהר"ן' ח"א יז, ה; ח
  - מ. מעשה מאבידת בת מלך' ומעשה מ'מלך וקיסר';
- "כשהגיעו לסיום המעשה השני בתיבות: 'ואתה בן המלך נלכה ונסעה לבתינו, ושבנו לביתם', ציווה שיחזרו עוד ועוד על התיבות הללו; ואחר כך בסמוך נפטר לבית עולמו" (שיש"ק ח"ב, תקס)

מכתב ההסתלקות

וקדם שהביאו לו האמבטי דבר הרבה כמעט כצואה לכה, וכך אמר:
"שצריכים אתם להחזיק אתכם ביחד באהבה גדולה"^{מא}, ואתם אנשים
כשרים אלא שאתם שלימיזאלניקיס"^{מב}. ואחר-כך אמר פתאם
להעולם: "שלשה צרות היו בטבת, מהו הצרות?" וכולם לא זכרו.
ואמר הוא בעצמו: "בו מת עזרא הסופר, ונכתבה תורה יונית, [וסמך
מלה בכל על ירושלים]"^{מג}.

ואמר בזה הלשון: "נא, אז עזרא הסופר גייט אנועק, אין טרייף
פסול איז זיך מתגבר אזו פול וויא סע איז איינט דא אלפים
ורבבות טרייף פסול, נאר איך האף אז איין פלעטיל פין דעם ספר
מרבנינו ז"ל וועט זיין איין תיקון אויף האלדינג. נא, זאג איך איך אן
אז אייער עובדא זאל זיין איר זאלט דריקין דיא ספרים, סע זאל
'פוצו מעינתיך חוצה', איר זאלט זיין שטארק מיט געלט אין מיט
רצון אין מיט טרחה"^{נו}. כשעזרא הסופר מסתלק וטרייפסול מתגבר כמו שיש היום
אלפים ורבבות טרייפסול, רק אני מקוה שדף אחד מהספר - מרבנינו ז"ל - יהיה תקין לכל! נו, אני
מזהיר אתכם שתדפיסו את הספרים, שיתקום 'פוצו מעינתיך חוצה'. שתהיו חזקים עם פספס ועם

הערות ומלואים

מא. גם רבינו הק' הזהיר קודם הסתלקותו על שנחזיק עצמנו ביחד, כמובא בחיי מוהר"ן סי' ריח;
ובעלים לתרופה' מכתב י"ח כתב: "והזקרו להתקבץ יחד באהבה ואהבה ושלום ונרעות בלי שום קפיצא בין
אחד לחברו - פי מאד וזהינו רבנו ז"ל בכמה הזרות על אהבת החברים!"

מב. שלומיאלים / עצלים

מג. תענית כו ע"א. וראה 'ליקוטי הלכות' ק"ש ד, יב: "זוהו בחי' עשרה בטבת, בחי' הג' צרות שאירעו בטבת
שחושב שם בהסליחות שמת עזרא הסופר ונכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והתחיל חורבן ביהמ"ק";
ובהל' תענית ד, ד: "זוהו בחי' הג' צרות שאירעו בטבת שאז התחלת חורבן ביהמ"ק. כ"ש "כתב לך את עצם
היום הזה", והם נזכרים בסליחות של יו"ד בטבת: שנכתבה התורה יונית, ומת עזרא הסופר ואז סמך מלך
בבל וכו' שהוא התחלת החורבן...". וב'פרפראות לחכמה' סי' סא: "בזוה תבין קצת דבריו הקדושים שאמר
ביום הסתלקותו הקדוש... וקודם אור הבוקר עמדו לפניו קצת מאנ"ש ושאל אותם מה היו השלשה צרות
שאירעו לישראל בחודש טבת והתחיל בעצמו לחשוב אותם, היינו מה שמסך מלך בבל על ירושלים ומה
שמת עזרא הסופר ומה שנכתבה התורה יונית"

רצון ועם טרחה^{מד}. ואמר לבנו יצחק נ"י: "אתה גם-כן צריך לתן ת"ק [חמש מאות] רובל-חדש על זה, ואם לאו תן ששים רובל-חדש".

וגם אומר, שיש ענשים קשים ומרים כמו שיש, "אין צים סוף גלזסט זיך צי קריגין אויף אזו איין רבי - אוי" [ולבסוף חושקים לקלוק על פנה רבי - אוי!].

ובבקר התלבש בציצית ותפלין והתפלל בכל הפחות ואמר סליחות^{מה}. בשעת קריאת-התורה בכה. ואחר-כך למד וסים ה'ש"ך-גדול^{מו} ואמרו לו שילמד בשלחן-ערוך קטן^{מז}, "ווארום סע פאר אייך א כח" [פי זה טרחה בשבילכם]. האט ער זצ"ל גיזאגט: "זייט איר מיר ניט אזו גיטרייא" [אמר הוא זצ"ל: "אל תהייך כל כך מסורים עבודי"]. ואמר תהלים. ואחר-כך אמר לנחמן בן עוזר שיתן לו 'פל טוב' ולא ידע מה הוא רוצה. ופירש לו: "תן לי חתנ"ך - זה 'פל טוב". ואחר-כך אמר, שאם יבואו שני אנשים לפניו עם כנור וירקדו לפניו, בודאי יחיו אותו. ואמר שלא ישתה עוד אפלו טייא [תה].

הערות ומלואים

מד. "ובשעה שדיבר מזה לא הבינו עדיין תכלית המכוון כל כך, עד אחר שראו שנסתלק ביום זה עצמו או הבינו למפרע קצת כוונת דבריו הק' ז"ל עד היכן מגיעים. וכן היה, שתיכף אחר הסתלקותו התחילו להתפשט ולהתגבר הגזירות של לימוד נערי ישראל כתבם ולשונם בבתי ספריהם שהם השקאליס, וההכנסה על זה היתה שהטילו מס על ישראל לשלם בעד הדלקת נר של שבת, שמוה דיבר גם כן ביום הנ"ל סמוך להסתלקותו, ורימו שנוגע גם כן לעניין מאמר זה הנ"ל וכמבואר קצת בהלכות ראש חודש הלכה ז'. גם הגזירה של שינוי המלבושים ועוד כהנה וכהנה, והרוח סערה של האפקורסות הולך וסוער בכלליות ובפרטיות, מה שאי אפשר לבאר כלל. אך זאת נחמתינו בעניינו, מאחר שרואין שנתקיימו ראש דבריו, בוודאי בעורת ה' יתקיימו כל דבריו הקדושים ז"ל, שהספרים הקדושים הבנויים ומיוסדים על יסוד אמונת חכמים בשלימות, בפרט הספרים הקדושים הבנויים על יסוד התגלות הדעת וחידושי תורתו של רבינו הקדוש אור האורות זצ"ל, המה יעמדו בעורתנו סלה ולא יאשמו כל החוסים בו" (פרפראות לחכמה' סי' סא)

מה. סליחות לעשרה בטבת

מו. 'שולחן ערוך' גדול עם פירוש הש"ך [שפתי כהן]

מז. מהדורה קטנה עם פירוש 'באר היטב'

וְאַחַר ב' שָׁעוֹת אָמַר לְבְנוֹ ר' יִצְחָק: "לֵךְ לְבֵית וְטַל לִי הַקִּיחִין [תְּבַשִּׁיל] שֶׁל שַׁבָּת, רַק שְׂיִהְיֶה שֶׁל שַׁבָּת דִּיקָא". וְצֹוּה לְהַצִּיעַ שְׁלַחַן עַל הַכֶּסֶף דִּיקָא, וְהוּא בְּעֶצְמוֹ ו"ל יֵשֵׁב עַל הַתְּכָה שֶׁל גְּרוֹת וְאָכַל כְּוִיַּת בְּדַחַק גְּדוֹל וּמְעַט רֻטֵּב וּמְעַט צִימִים^{מח}. וְאַחֲר־כֵּן אָמַר שְׁבִרְכַת הַמְּזוּן מִתֵּר לְבָרֵךְ עַל הַמְּטָה הַסְּמוּכָה^{מט}, וּבִתְוֹךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּן אָמַר: "הֲרַחֲמֵן הוּא וַיִּמְשִׁיךְ לָנוּ קִדְשֵׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל"^נ. אֵינן הָאֵט גִּיזְאָגֵט: "אֵיךְ הָאֵב גֵּיט אֵינן זֵינן גִּיהָאֵט צִי הָעֵסִין נָאֵר סָע הָאֵט גָּאֵר זֵיךְ בָּא מִיר אֵיבְעֵר גִּידְרִיט אֵינן דְּעֵר מַחְשְׁבָה" [וְאָמַר: לֹא הָיָה בְּדַעְתִּי לֶאֱכֹל, אֲבָל הִתְהַפֵּף אֲצִלִּי בַּמַּחְשְׁבָה].

וְאַחֲר־כֵּן שְׁלַח אַחֲר גְּרוֹת^{נא} וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: ש"נֵר שַׁבָּת וְנֵר יוֹם טוֹב וְנֵר חֲנֻפָּה - הוּא עֲנִיֵן אֶחָד". וְאָמַר שְׂיִשׁ לוֹ עַל עֲנִיֵן זֶה תִּילִי תִילִין שֶׁל הַלְכוֹת, פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת, "רַק אֵינן לִי כַח"^{נב}.

וְאַחֲר־כֵּן אָמַר לְר' נַחֲמָן מִטּוּלְטִישִׁין פְּסוּק זֶה: "לְכוּ אֵל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ"^{נג} - הָעֵקֶר הוּא הַתְּקַשְׁרוֹת לְצַדִּיקִים"^{נד}.

וְאַחֲר־כֵּן צֹוּה לְכָל אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לִילֵךְ לַמְּקוֹה, וְהַלְכֵנוּ לַמְּקוֹה. וּכְשֶׁבָּאֵנוּ מִמְּקוֹה הַתְּגַבְּרָה הַחֹלְאֵת עַד לְמָאֵד, וּבְאֵתָהּ אֵלֵינוּ הַצְּדִיקָת מֵרַת אֲדִיל תַּחֲיָה וְשִׂאֵלָה אוֹתוֹ: "וּוֹאֵשׁ אֵיזו עֲפִיס אֵיךְ

הערות ומלואים

מח. תבשיל-ירק מתוק

מט. עיין מג"א או"ח סי' קפד ס"ק א

נ. "ועל כן אחר האכילה שאנו צריכין לברר האכילה שתהיה בבחינת מזוונא דנשמא, על כן אנו מברכין אותו יתברך על הארץ הטובה שהוא ארץ ישראל. ועל ידי זה אנו ממשיכין עלינו קדושת ארץ ישראל. ועל ידי זה נתעורר השיר שיתער לעתיד" (ליקוטי הלכות' ציצית ה' טו)

נא. ביקש שיביאו נרות

נב. ראה בהערות המסדר בסוף הלכות ראש חודש ז, הובא לעיל הערה כט

נג. בראשית מא, נה, פסוק מפרשת השבוע הקודם (מקץ); ועיין 'ליקוטי הלכות' ברכת המזון ג, ב

נד. עיין שיש"ק ח"ב, תקסב; וראה גם 'שיחות וסיפורים', מד

עֲרָגִיר גִּיוּוֹאֲרִין", הָאֵט עַר גִּיעֲנַפִּירט: "סֵע אִיו מִיט גְרוּיס חֶסֶד, סֵע מִיט גְרוּיס חֶסֶד". [מה נעשה אצלכם גרוע יותר. וענה: "זה בְּחֶסֶד גָּדוֹל, זה בְּחֶסֶד גָּדוֹל"].

וְאַחַר־כֵּן לֹא דִבֵּר עִמָּנוּ יוֹתֵר, רַק שָׁמַעְנוּ שְׂאֵמֶר 'בְּרַכָּךְ' וּבְרַכַּת 'הַמִּפִּיל' וְחֲנוּן הַמְרַבָּה לְסִלַּח"י ו'מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת' ו'בְּרוּךְ אַתָּה' 'בְּקֹדֶשׁ' 'אַחַד'.

וְהַעֲנִין הָיָה בְּעַרְךָ אֲשַׁעָה וְחֲצִי, וְהַסְתַּלְקוֹתוֹ הָיָה מִמֶּשׁ בְּנִשְׁיָקָה, תִּכְרַף אַחַר הַדְּלָקַת נֵר שֶׁל שַׁבַּת־קֹדֶשׁ. וְבֹא לְקַבּוּרָה בְּמוֹצָאֵי־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ בְּכַבּוּד גָּדוֹל עַד לְמָאֵד, אֲפִלּוּ מִחֶפֶת הַמִּתְנַגְּדִים. וְתוֹ אִין לְהֶאֱרִיךְ בְּכַתְבְּךָ, כִּי הִרְבָּה דְבָרִים בְּזֶה, אֲשֶׁר לֹא יִסְפִּיקוּ כָּל אֵילֵי נְבוֹת. נָא וְנָא יְדִידְנוּ אַחֲיֵנו חֲזָקוּ וְאַמְצוּ לְהַתְחַזֵּק"י בֵּית א"א מו"ר"י וְגַם לְחַזִּיל זֶהָב מִפִּיִּסְכֶּם לְהַדְפִּיס סְפָרֵיו הַקְּדוּשִׁים - כִּי עַל זֶה הַזְּחִיר בְּיוֹתֵר!

וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִנַּחֵם אוֹתְנוּ וְיִשְׁמַח אֶת לְבַבְנוּ הַנִּשְׁבָּרָה, כְּאֲשֶׁר אַתֶּם יְדַעְתֶּם שְׁכָל רְצוֹנוֹ וְכוֹסְפוֹ רַק לְשִׂמּוֹחַ בְּה' וּבַתּוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה.

כֹּה דְבָרֵי כָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמָנוּ מִבְּרַסְלָב, תר"ה לפ"ק

הערות ומלואים

נה. "וכאשר נשמע ונראה גם בעת יציאת נשמתו הקדושה, שעד נשימה האחרונה כפל ושלש 'חנון המרבה לסלוח' פעמים אין מספר, כן שמעתי מאבי הכ"מ ומשאר האנשים שעמדו בעת הסתלקותו, שאף על פי שאמר אז עוד איזה דיבורים מועטים - אבל עיקר אמירתו לא היה רק זאת" (כוכבי אור" חכמה ובינה, ט)

נו. להחזיק

נז. אדוני אבי מורי ורבי; כנ"ל בהערה ו

זֶכֶר עוֹלָם בְּהִיכָל ה'

לְעֵילוֹי נִשְׁמַת

הַאִשָּׁה

מֵרַת אֶסְתֵּר ע"ה

בֵּת פּוֹרְטוֹנָה

לְמִשְׁפַּחַת

עֲדָה

נִלְב"ע ח' חֲשׁוֹן תִּשְׁפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

לְרִפּוּאת הִילָדָה
מִיכָל חַיָּה בֵּת רַחֵל

לְרִפּו"ש בְּתוֹשַׁח"י

מהדורה מיוחדת

לרגל הילולת

הרה"ק מוהרנ"ת מברסלב זיע"א

י' בטבת תשפ"ד

נתרם לע"נ

אברהם בן דוד

נלב"ע בי"ז בכסלו תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

ויבדלחט"א לרפואת האשה **עדנה** בת **ג'ינה** תחי'

מהדורה מיוחדת

לרגל הילולת

הרה"ק מוהרנ"ת מברסלב זיע"א

י' בטבת תשפ"ד

לזכות חברינו

הרב אליהו בן מירב ומש'

להצלחה בכל העניינים

"כִּי הוּא
הָרַב וְהַתְּלַמִּיד
שֶׁהֵבִיטוּ וְהִסְתַּכְּלוּ
עֲלֵיהֶם מִיּוֹם
בְּרִיאַת הָעוֹלָם
עַד הַנַּה
וְעַל יָדָם יִהְיֶה
נִפְעָל וְנִגְמָר
הַתְּקוּן שֶׁל כָּל
הָעוֹלָמוֹת
בְּתַכְלִית תַּכְלִית
הַשְּׁלֵמוֹת שָׁנָם
אִם לֹא הָיָה אוֹכֵל
הָאָדָם אֶת עֵץ
הַדַּעַת
לֹא הָיָה תְּקוּן
עוֹלָמוֹת כְּזֶה
וְעַל כֵּן יִתְהַפֵּךְ עַל
יָדֵי זֶה חֲטָאוֹ לְזֻכוֹת
וְיִקָּיָם: "אֵתָּה
תִּקּוּם תִּרְחַם צִיּוֹן
כִּי עַתָּה לְחַנּוּנָה כִּי
בָּא מוֹעֵד"

(כוכבי אור, חכמה ובינה, מא)

יו"ל ע"י

הוצאת בחינות

להפצת ספרי רביה"ק
 מוזהר"ן מברסלב ותלמידיו
 הק' בתכלית ההידור הפאר
 והיופי ובמחירי הפצה.

לתרומות:

בנק: 20 סניף: 562 מ"ח: 141955
 ע"ש: עמותת זכותך לעד'
 ניתן לתרום גם בפלטפורמת נדרים
 פלוס' (ע"ש זכותך לעד)

הפצה ראשית:

053.314.2026
 053.313.3903

